

Горкая праўда, чыстая праўда, голая праўда, сьвятая праўда.

XX стагодзьдзе пакіне па сабе *праўду* пра Чарнобыль і Курапаты, пра Беларускаю Народную Рэспубліку і Беларускаю Краёвую Абарону, *праўду* пра камунізм і *праўду* пра РБ.

Паэты ведаюць, што рыфма адкрывае таямніцу кожнага слова... На слова „*праўда*“ рыфмы няма.

Праца

Міхась Скобла

Працавіты, выпрацоўка, працоўны, беспрацоўны, супрацоўнік. А мудры Насовіч падае яшчэ з паўтузіна словаў, ад якіх нашыя вушы ўжо пасьпелі адвыкнуць: *працаваньне, працаваны, працавітка* і нават *працавітачка* — гэтак называлі маладзіцу, у якой работа спорылася ў руках і якая за бяседным сталом высьпеўвала:

Гарэлачкі, акавітачкі,
Дзеся мяне, *працавітачкі*...

Завіхаліся людзі на ўласнай зямлі, даглядалі сваю гаспадарку, і адносіны да *працы* былі паважныя, самавітыя. *Працуем* — смак чуем, *праца* з балота робіць залота, *праца* гадуе — а лянота марнуе...

Ды зьявіліся калгасы, і час, праведзены ў полі ці на таку, стаў называцца „*працадзень*“. Паводле колькасьці *працаднёў* дзяржава вызначала, каго павесіць на дошку гонару, каго ўзнагародзіць мэдалём „За *працоўную* *доблесць*“, а каго і зрабіць нават *Героем сацыялістычнай працы*.

Слова „*праца*“ ўваходзіла ў набор абавязковых ідэялягемаў, якімі камуністычная партыя тлуміла людзям галовы. Любы кіраўнік *працоўнага* калектыву мусіў мець чырвоную кніжачку за пазухай і ведаць, што і як гаварыць у мікрафон ці перад камэрай. Як той прараб зь верша раньняга Ўладзімера Някляева:

Давай пішы з абзаца, ці як у вас там звычайна:
Навекі слава *працы*, БССР і клічнік!

Але ў адным выпадку звычайнае слова „*праца*“ ўсё ж заслугоўвае на вялікую літару. Гэткі назоў мела зэльвенская раённая газэта, дзе зрэдку зьяўляліся вершы Ларысы Геніюш.

Яшчэ пры жыцці аўтаркі.

Працадзень

Уладзімер Арлоў

Працадзень — слова, якое прысутнічае толькі ў мовах народаў былога Савецкага Саюзу і якое архіскладана перакласьці на любую мову гэтак званага далёкага замежжа.

Тлумачальны слоўнік беларускае мовы паведамляе, што *працадзень* — гэта адзінка ўліку працы ў калгасах, якая вызначала долю калгаснікаў у даходах.

У творчай спадчыне песняра сацыялістычных перамогаў Петруся Броўкі ёсць узьнёслыя радкі:

Насыпаем сваё збожжа,
Ганарымся *працаднямі*.
Хутка вернецца машына
І ў наступны пойдзе рэйс.

Дзе народны паэт бачыў калгасніка, які ганарыўся сваімі *працаднямі* — застаецца загадкаю. Хіба ў вар'ятні.

Вельмі часта матэрыяльным эквівалентам *працадня* былі нават не крыху збожжа й ня колькі бульбінаў, а ўсяго толькі крывыя палачкі ў зашмальцаваным сшытку калгаснага „ўчотчыка“.

Але адначасна кошт *працадня* бываў і надзвычай высокі — за падслуханую сэксотам размову пра нішчымныя калгасныя *працадні* можна было атрымаць 10 гадоў сталінскіх лягераў.

Працадзень сьпісалі ў архіў сацыялістычнага будаўніцтва толькі ў 60-ыя гады. Але калі наш унікальны рынкавы сацыялізм будзе разьвівацца хуткімі тэмпамі, зноў можна чакаць увядзеньня яшчэ зусім сьвежага ў памяці беларусаў *працадня*, пра які прыгоннае калгаснае сялянства склала па-народнаму трапную прыпеўку:

*Працадзень наш, працадзень,
Зноў у сраку цэлы дзень...*

Прадрозьвёрстка

Сяржук Сокалаў-Воюш

У беларускай літаратуры ёсць мёртвае слова „харчрасклад“, якое ў народзе заўсёды называлі „*прадрозьвёрсткай*“. Чужая зьява — чужое слова. Нялюбых, зьнянавідных.

Разьвёрстка — плянавае разьмеркаваньне чаго-небудзь. Адсюль *прадрозьвёрстка* — плянавае разьмеркаваньне прадуктаў харчаваньня, якому ў бальшавікоў папярэднічала канфіскацыя гэтых самых прадуктаў. Таму *прадрозьвёрстку* праводзілі ўзброеныя *прадатрады*. У савецкай літаратуры пісалася, што гэтыя атрады складаліся з прыемных маладых людзей-рамантыкаў, якія марылі пра сусьветную рэвалюцыю і дзеля яе не шкадавалі ні сябе, ні іншых. Гісторыя ж сьведчыць, што гэтыя „рамантыкі“ пакідалі пасяля сябе галодных, зьнэрваваных людзей, якія нярэдка бралі ў рукі зброю і ішлі ў лес, каб адтуль давесці рамантыкам, што жыцьцё — больш празаічная і сур'эзная рэч. Савецкая гістарычная навука называла гэтых людзей бандытамі, а беларуская вёска чакала ад гэтых партызанаў заступніцтва.

Едзе, едзе *прадрозьвёрстка*,
Ужо вёска блізка,
А на самым першым возе
Сядзіць камуністы.
Цьвіце, цьвіце чарамшына,
А ў ёй балахоўцы.
Парубалі *прадрозьвёрстку*
Маладыя хлопцы.